

DET KONGELIGE
KULTUR- OG KIRKEDEPARTEMENT

St.prp. nr. 39

(2008–2009)

Om endringer i statsbudsjettet for 2009 under Kultur- og kirke departementet (demokratireformen i Den norske kirke)

*Tilråding fra Kultur- og kirke departementet av 6. februar 2009,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

1 Innledning og sammendrag

1.1 Innledning

Det framgår av avtalen 10. april 2008 mellom de politiske partiene på Stortinget om det framtidige forholdet mellom stat og kirke, at det skal gjennomføres en demokratireform i Den norske kirke. Reformen skal gjennomføres med bakgrunn i innstillingen fra Bakkevigutvalget, som våren 2008 ble oppnevnt for å fremme forslag som kan styrke demokratiet i kirken. Sentralt i Bakkevigutvalgets innstilling står forslag om å prøve ut nye regler for de kirkelige valgene i 2009 og i 2011. I samsvar med Bakkevigutvalgets innstilling har Kirkemøtet i november 2008 gjort vedtak om nye valgeregler for utprøving ved valgene i 2009. Valgordninger for nye kirkelige valg i 2011 skal vurderes i lys av erfaringene fra valgene i 2009.

For utprøving av de nye valgreglene som Kirkemøtet har gjort vedtak om, kreves det en endring i kirkeloven. Departementet har fremmet forslag om dette i Ot.prp. nr. 34 (2008–2009), der det er gjort nærmere rede for Bakkevigutvalgets innstilling, høringen og Kirkemøtets vedtak i saken, se pkt. 4 nedenfor.

Formålet med en demokratireform i Den norske kirke er blant annet å bidra til at kirkens organer får en sterkere legitimitet og forankring hos kirkemedlemmene. Hvilke ordninger og regler

som gjelder for valg til styringsorganer i kirken, har betydning for valgdeltakelsen og for den reelle påvirkningsmuligheten som det enkelte kirkemedlem har for sammensetningen av kirkens valgte organer. De forsøk med nye valgeregler som det er lagt opp til å gjennomføre i 2009, vil gi vesentlige erfaringer for hvordan framtidige valg bør innrettes for å styrke demokratiet i kirken. Valgopplegget for 2009 innebærer merutgifter for menighetene, bispedømmerådene og Kirkerådet. Dersom valgene i 2009 skal kunne gjennomføres i samsvar med intensjonene, må de budsjettmessige forutsetningene være kjent tidlig i 2009. I tråd med dette legger departementet i denne proposisjonen fram forslag om en tilleggsbevilgning til gjennomføring av demokratireformen og de kirkelige valgene i 2009.

1.2 Sammendrag av departementets forslag

I statsbudsjettet for 2009 er det under kap. 340, post 01 bevilget 5 mill. kroner til forberedelsen av de kirkelige valgene i 2009, jf. St.prp. nr. 1 (2008–2009). Til gjennomføring av demokratireformen og de kirkelige valgene i 2009 foreslår departementet at det gis en tilleggsbevilgning på 68 mill. kroner under kap. 340, ny post 70 Demokratireformen. Samlet bevilgning til demokratireformen i 2009 vil da være på 73 mill. kroner.

Forslaget om tilleggsbevilgning baserer seg på at de kirkelige valgene gjennomføres samtidig med stortingsvalget mandag 14. september 2009, at det legges til rette for at stemmestedene ved de kirkelige valgene og stortingsvalget er lokalisert i umiddelbar nærhet til hverandre, at det informeres bredt om valgene, og at alle stemmeberettigede medlemmer av Den norske kirke får tilsendt et personlig valgkort sammen med informasjon om valget.

Til dekning av valgutgiftene på lokalt nivå er det budsjettert med 27 mill. kroner. Til valgutgifter på regionalt og nasjonalt nivå, i første rekke til informasjonstiltak, er det budsjettert med 15 mill. kroner. Til utsending av valgkort og informasjon til alle stemmeberettigede er det budsjettert med 23 mill. kroner. Til evaluerings- og forskningsoppdrag i forbindelse med reformen er det budsjettert med 3 mill. kroner.

2 Bakgrunn for budsjettforslaget

2.1 Valgopplegget i 2009

Et sentralt element i demokratireformen er utprøving av nye regler for valg til menighetsråd og bispedømmeråd. Medlemmene av bispedømmerådene er samtidig medlemmer av Kirkemøtet, slik at bispedømmerådsvalget også er et kirkemøtevalg.

Nye valgordninger skal prøves ut første gang ved de kirkelige valgene i 2009. Kirkerådet er ansvarlig for gjennomføringen av de kirkelige valgene for så vidt som Kirkerådet skal se til at Kirkemøtets bestemmelser om valgene blir fulgt.

Den politiske avtalen 10. april 2008 og Bakkevigutvalgets innstilling er fulgt opp gjennom Kirkemøtets vedtak om de kirkelige valgene i 2009. Sentrale forutsetninger er at de kirkelige valgene skal legges samtidig med stortingsvalget, at velgerne stilles overfor reelle valgmuligheter, og at det i økt grad gjennomføres direktevalg. Valgreglene som Kirkemøtet 2008 har gjort vedtak om, er utførlig gjennomgått i Ot.prp. nr. 34 (2008-2009). Departementet viser til framstillingen der, jf. ellers pkt. 4 nedenfor.

2.2 Kirkerådets forslag til budsjett for demokratireformen 2009

Forslagene som Bakkevigutvalget tok opp, ble av utvalget beregnet å medføre utgifter på mellom 80 og 110 mill. kroner. Utvalget viser til at de vesent-

ligste utgiftspostene vil være knyttet til utsendelse av valgkort og informasjon til alle stemmeberettigede, godtgjørelser til valgfunksjonærer, opplæring av valgansvarlige, informasjonstiltak og evaluerings- og forskningsoppdrag.

Kirkerådet har på eget grunnlag vurdert de økonomiske konsekvensene. I brev til departementet 3. november 2008 har Kirkerådet konkludert med at et valgopplegg i samsvar med demokratireformens målsetting, gir et budsjettbehov for 2009 på 110 mill. kroner. I brevet er den økonomiske rammen fordelt på hovedposter. Kirkerådet opplyser:

«Kirkerådet har gjennomgått Bakkevigutvalgets beregninger av kostnadene. Gjennomgangen konkluderer med at det er nødvendig med 110 mill. for å få en god gjennomføring av reformen. I dette er det lagt inn en buffer på 9 pst., noe som ikke er urimelig med de usikkerhetsfaktorer som alltid vil være forbundet med et prosjekt av denne størrelsesorden. Bl.a. vil den faktiske valgdeltakelsen være en usikkerhetsfaktor.

Hovedpostene vil være (i 2009)	
Valgadministrasjon – lokalt, regionalt, nasjonalt	10 mill
Valgsystemer og materiell	3 mill
Godtgjørelse til valgstyres og stemmestyres	20 mill
Informasjon (inkl. utsendelse av valgkort)	60 mill
Opplæring av valgstyres/valgråd, styrking av opplæring nye råd	5 mill
Evaluerings og forskning	3 mill
Buffer – uforutsette utgifter (9 pst.)	9 mill
Totalt 2009:	110 mill

Dette vil fordele seg slik:

42,5 mill til informasjonstiltak med personlig henvendelse til alle stemmeberettigede medlemmer i kirken (ca. 3 mill stemmeberettigede, ca. 14 kr. pr medlem).

33 mill til valgadministrasjon, materiell, godtgjørelser og lokal informasjon på menighetsråds- og fellesrådsnivå.

10,5 mill til valgadministrasjon og informasjon på bispedømmenivå, samt til opplæring av valgstyres lokalt og styrket opplæring av nyvalgte rådsmedlemmer på lokalt og regionalt nivå.

15 mill til valgadministrasjon på nasjonalt nivå, utvikling av manntallsløsning, optellingsløsning og andre administrative støttesystemer, nasjonale informasjonstiltak, evaluering og forskning.»

Som det framgår, fordeler utgiftene seg med 15 mill. kroner på sentralt nivå, 10,5 mill. kroner på regionalt nivå og 33 mill. kroner på lokalt nivå. 42,5 mill. kroner til utsendelse av valgkort og informasjonsmateriell og en bufferavsetning på 9 mill. kroner kommer i tillegg.

De største utgiftspostene gjelder godtgjørelser til valgfunksjonærer (20 mill. kroner) og informasjonstiltak (60 mill. kroner).

Når det gjelder godtgjørelser, framholder Kirkerådet, i likhet med Bakkevigutvalget, at valget i 2009 ikke kan gjennomføres etter intensjonene uten at valgfunksjonærer (valg- og stemmestyrer og andre valgfunksjonærer) gis godtgjøring.

Budsjettposten for informasjon omfatter forslag om to separate utsendinger til alle de vel 3 millioner stemmeberettigede i kirken, med en budsjettert utgift på 42,5 mill. kroner. Den ene sendingen omfatter et individuelt kirkelig valgkort, der navnet på den stemmeberettigede, tid og sted for valget framgår. Dette skal ha samme funksjon som valgkort ved offentlige valg ellers. Den andre sendingen inneholder generell informasjon om valgene, med stedlig informasjon om valgkandidater m.m. Andre informasjonstiltak gjelder riksdekkende, regionale og lokale informasjonstiltak.

Fordi de økonomiske forutsetningene for demokratireformen og valgene i 2009 ikke var kjent da Kirkemøtet i november 2008 behandlet valgeregler og valgopplegg for 2009, tok Kirkemøtet forbehold om endringer i valgreglene dersom de økonomiske forutsetningene krevde det. I Kirkemøtets vedtak heter det:

«Gjennomføringen av de kirkelige valgene etter disse regler tilpasses de økonomiske midler som stilles til disposisjon. Kirkerådet gis fullmakt til å gjøre de endringer som eventuelt måtte bli nødvendige.»

3 Departementets forslag

3.1 Innledning

De kirkelige valgene i 2009 skal gjennomføres samtidig med stortingsvalget. De nye valgreglene innebærer i første rekke utprøving av nye regler for valg til bispedømmerådene/Kirkemøtet (direktevalg), men også reglene for valg av menighetsråd er justert. I 2009 er dette hovedelementene i demokratireformen.

Valg til menighetsråd har til nå vært gjennomført på en søndag. Valget har som hovedregel vært lagt til tiden rett etter gudstjenesten på valg-

søndagen. Valget har vært avviklet i kirken, eventuelt i menighetshuset eller annet egnet lokale. Det er menighetsrådet som er valgstyre, mens medlemmer av menighetsrådet som hovedregel er stemmestyre. Forberedelsene og gjennomføringen av valget har derfor vært gjort av menighetsrådet, eventuelt med bistand fra lokalt kirkelig tilsatte og frivillige, ofte i et samarbeid med kommunen. Helt siden lov om menighetsråd kom i 1920 har kommunene hatt ansvar for å utrede utgiftene ved valget. Valgutgiftene har imidlertid vært beskjedne og stort sett vært knyttet til framskaffing av manntall og annonsering. Valgurner har gjerne vært lånt ut av kommunene, som også på annen måte har gitt praktisk bistand.

Valg til bispedømmerådene, og dermed til Kirkemøtet, har til nå vært gjennomført som indirekte valg, dvs. at medlemmene av menighetsrådene har foretatt valg blant nominerte kandidater. Det har ikke påløpt valgutgifter lokalt. Valgadministrasjonen ligger til bispedømmerådene. Utgiftene har vært dekket av bispedømmerådernes driftsbevilgning over statsbudsjettet.

Demokratireformen og utprøving av nye valgordninger er initiert ved den politiske avtalen 10. april 2008. Det konkrete valgopplegget for 2009 som Kirkemøtet 2008 og Kirkerådet har trukket opp rammene for, følger anbefalingene fra Bakkevigutvalget og er i tråd med den politiske avtalen.

Departementet viser til dette og foreslår at merutgiftene ved gjennomføringen av de kirkelige valgene i 2009 dekkes over statsbudsjettet i samsvar med forutsetningene i denne proposisjonen. Departementets forslag til tilleggsbevilgning under kap. 340 med grunnlag i denne saken, foreslås gitt som en rammebevilgning. Gjennomføringen av de kirkelige valgene i 2009 på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå må innordnes denne.

I det følgende gjennomgås grunnlaget for departementets forslag, fordelt på de viktigste utgiftselementene lokalt og på regionalt og sentralt nivå. De budsjetterte beløp angir hovedinnretningen av den samlede bevilgningen og vil i en viss utstrekning kunne omdisponeres mellom formålene dersom det videre arbeidet med valgopplegget tilsier det.

3.2 Valgutgiftene på lokalt nivå

Utgiftene ved valgopplegget i 2009 vil påvirkes av mange forhold. Flere utgiftselementer påvirkes av vedtak som valgstyrene, dvs. menighetsrådene, selv kan treffe. Dette har bakgrunn i at det innenfor rammen av de valgreglene som Kirkemøtet har

gitt, vil være rom for lokale tilpasninger og løsninger, bl.a. om tid og sted for valget.

3.2.1 Tiden for valget

Reglene for de kirkelige valgene i 2009 innebærer at valgdagen er sammenfallende med valgdagen for stortingsvalget, dvs. mandag 14. september, som vil være obligatorisk valgdag. Ved bestemmelse av menighetsrådet kan det i tillegg også holdes kirkevalg søndag 13. september. Dette vil kunne sikre samtidighet med stortingsvalget i de tilfeller stortingsvalget gjennomføres denne søndagen i tillegg til mandagen. Kirkemøtet har dessuten fastsatt tiden for forhåndsstemming ved de kirkelige valgene slik at den tilsvarer tiden for forhåndsstemming ved stortingsvalget.

Forutsetningen om samtidighet med stortingsvalget innebærer at det utover samtidighet i valgdager, også må legges til rette for samtidighet med hensyn til valglokalenes åpningstider. Det er menighetsrådet som bestemmer åpningstidene. Fordi tidligere valg har foregått på en søndag, vil mandag som ny valgdag, herunder åpningstider, påvirke valgutgiftene. Bl.a. kan det ikke påregnes at valgene vil kunne gjennomføres uten at valgfunksjonærer kan tilstås godtgjørings- eller kompensasjonsordninger.

3.2.2 Stemmesteder og valglokaler

Valgopplegget for 2009 innebærer at de kirkelige valgene skal søkes lagt til lokaler i umiddelbar nærhet til valglokalene for stortingsvalget. Dette følger av den generelle målsettingen om at valgenes samtidighet med stortingsvalget skal bidra til økt valgoppslutning. Slik samtidighet kan imidlertid ikke regnes som avgjørende for økt oppslutning om det ikke også legges til rette for at stemmestedene ved de kirkelige valgene er i umiddelbar nærhet med stemmestedene for stortingsvalget. Manglende geografisk nærhet mellom stemmestedene for stortingsvalget og de kirkelige valgene – når det ellers er sammenfall i tiden for valgene – kan i verste fall bety svekket motivasjon for valgdeltakelse.

Under kommune- og fylkestingsvalget i 2007 var det vel 3 000 stemmekretser. Ved stortingsvalget i 2009 kan det påregnes at antallet stemmesteder vil være i omtrent samme størrelsesorden. Ved de kirkelige valgene har til nå hvert enkelt sokn vært en stemmekrets. Med ca. 1280 sokn vil et samsvar mellom stemmestedene for de kirkelige valgene og stemmestedene for stortingsvalget medføre en betydelig økning i antallet kirkelige

stemmesteder. Dette representerer en praktisk utfordring og har budsjettmessige konsekvenser i form av økt behov for funksjonærer ved stemmestedene.

Det er menighetsrådet som valgstyre som bestemmer stemmestedene ved de kirkelige valgene. Et viktig vilkår for at stemmestedene kan henlegges i umiddelbar nærhet til stemmestedene ved stortingsvalget, er at det inngås et samarbeid mellom menighetsrådene og valgstyrene for stortingsvalget. Mange steder foregår stortingsvalget i kommunale bygninger eller lokaler, så som rådhus og skoler. Forventningen er at de kirkelige valgene søkes lagt til samme sted som stortingsvalget, i samme bygning eller bygningskompleks, men tydelig atskilt fra stortingsvalget. Begge valgstyrene må påse at det ikke oppstår uklarheter eller sammenblanding av stortingsvalget og de kirkelige valgene.

Departementet vil generelt understreke at den nærheten i tid og rom som kirkevalgene og stortingsvalget i 2009 skal ha, ikke kan oppnås uten et nært samarbeid mellom de som er lokalt ansvarlige for gjennomføringen av valgene. Ved tidligere kirkevalg har kommunene ofte gitt praktisk eller annen bistand, lånt ut valgurner og på annen måte vært behjelpelig. I tråd med dette går departementet ut fra at kommunene gir en viss praktisk bistand under gjennomføringen av de kirkelige valgene i 2009, bl.a. ved utlån av valglokaler. Siden det i år over hele landet skal avholdes kirkevalg samme dag som stortingsvalget, antar departementet at bistand og utlån av utstyr fra kommunene ikke kan forventes i samme omfang som ved tidligere kirkevalg. Departementet vil i samarbeid med Kommunal- og regionaldepartementet vurdere behovet for å veilede kommunene om kirkevalget.

3.2.3 Godtgjørelse til valgfunksjonærer (valgstyre, stemmestyre og andre valgfunksjonærer)

De kirkelige valgene har tidligere vært gjennomført ved betydelig innslag av frivillig, ulønnet innsats, bl.a. som valgfunksjonærer. Innføringen av en virkedag som obligatorisk valgdag, vil påvirke tilfanget av frivillige, dvs. ulønnede valgfunksjonærer. I tillegg kommer at valgopplegget for 2009 innebærer bruk av mange flere valgfunksjonærer enn ved tidligere kirkelige valg. Dette følger av at de kirkelige valgene skal søkes lokalisert i umiddelbar nærhet til stemmestedene for stortingsvalget, med åpningstider tilpasset åpningstidene for stortingsvalget.

Bakkevigutvalget framholder at mandag som obligatorisk valgdag, eventuelt også med søndag

som valgdag, kombinert med målsettingen om en vesentlig økning i antallet stemmesteder, tilsier at alle valgfunksjonærer bør ha krav på godtgjøring etter samme regler som ved offentlige valg ellers. Også Kirkerådet synes å ha lagt denne generelle forutsetningen til grunn ved budsjetteringen av valgutgiftene.

Departementet er enig i at det ved vurderingen av de lokale valgutgiftene må tas hensyn til behovet for flere valgfunksjonærer, og at det derfor må åpnes for godtgjørings- eller kompensasjonsordninger for disse. Ved budsjetteringen av valgutgiftene har departementet lagt dette til grunn. I budsjetteringen er også lagt til grunn at disse utgiftene generelt vil være de største valgutgiftene lokalt. Departementet kan imidlertid ikke se at det er hensiktsmessig å innføre en gjennomgående kompensasjonsordning som innebærer at alle valgstyrrer, stemmestyrrer, kirkelig tilsatte og andre som har oppgaver som valgfunksjonærer, skal oppbære en rett til godtgjørelse etter bestemte satser. Omfang og innretning av betalings- og kompensasjonsordninger må etter departementets syn fastsettes lokalt, bl.a. i lys av de bestemmelser som lokalt treffes om valg gjennomføringen. Dette følger naturlig av at det er menighetsrådet som avgjør om søndagen skal tas i bruk som valgdag, hvilke åpningstider som skal gjelde, hvilke stemmesteder/valglokaler som utpekes, når opptellingen skal finne sted m.v.

Det bør dessuten kunne forventes at valgfunksjonærer også i 2009 i en viss utstrekning vil kunne hjelpe til uten betaling, ikke minst der også søndagen er valgdag, og at kirkelig tilsatte engasjeres bredt til å bistå som valgfunksjonærer. Dette har som nevnt vært tilfelle ved tidligere kirkevalg.

Departementet viser til dette og mener det er det lokale nivået som bør regulere godtgjørings- og kompensasjonsordninger og omfanget av frivillig, ulønnet innsats, tilpasset de lokale forholdene og innen rammen av den bevilgning som gis til gjennomføring av valgene.

3.2.4 Andre valgutgifter lokalt

Av andre merutgifter lokalt som følger av opplegget for de kirkelige valgene i 2009, har Kirkerådet pekt på utgifter til valgadministrasjon (forberedelser, tilrettelegging og etterarbeid), informasjonstiltak, valgmateriell m.m. Kirkerådet har anført et budsjettbehov på 13 mill kroner til disse formålene, herav 5 mill. kroner til valgadministrasjon.

Departementet er enig i at det må budsjetteres med slike valgutgifter i større utstrekning enn tidligere. Den lokale tilrettelegging av valgene i 2009

vil være mer krevende enn ved tidligere valg, og for å oppnå økt oppslutning om valgene vil det være viktig at lokal informasjon om valgene når bredt ut, og at det utarbeides stedlig tilpasset valgmateriell, bl.a. med presentasjon av valgkandidater. Utgiftene på disse områdene må samtidig tilpasses den bevilgning som gis.

3.2.5 Departementets forslag

Departementet viser til gjennomgangen ovenfor og mener at et samlet tilskudd på 27 mill. kroner til dekning av valgutgifter lokalt vil gi et tilfredsstillende økonomisk grunnlag for gjennomføring av de kirkelige valgene i 2009 i tråd med intensjonene i demokratireformen og de valgreglene som Kirke-møtet har gitt.

Tilskuddet skal dekke alle merutgifter til lokal valgadministrasjon, betaling til valgfunksjonærer, informasjon om valget, valgmateriell m.m. Utgifter til utsending av individuelle valgkort og informasjon til alle stemmeberettigede kommer i tillegg, jf. pkt. 3.3.

Det samlede tilskuddet til lokalt nivå bør forvaltes av Kirkerådet, som bør bestemme hvordan tilskuddet skal fordeles. Naturlige fordelingskriterier vil bl.a. være antallet stemmeberettigede og antallet stemmesteder.

Det er særlig valgdagen mandag 14. september, ved siden av en økning i antallet stemmesteder og valgfunksjonærer, som begrunner godtgjørings- eller kompensasjonsordninger til valgfunksjonærer. I budsjetteringen av valgutgiftene lokalt er det som nevnt lagt til grunn at slike ordninger vil utgjøre de største utgiftene. Både fordeling, tilde-ling og oppfølging av tilskuddet må reflektere denne budsjettmessige forutsetningen.

Departementet legger ellers til grunn at det er de kirkelige fellesrådene som vil være mottakere av tilskuddet. Departementet antar at det er fellesrådene som også er nærmest til å bestemme den videre fordelingen i samråd med menighetene. Dette bør imidlertid Kirkerådet kunne gi nærmere retningslinjer om.

3.3 Valgutgifter på regionalt og nasjonalt nivå

3.3.1 Valgkort og informasjon til alle stemmeberettigede

Vesentlige merutgifter ved valgopplegget for 2009, utover de valgutgiftene som er omtalt under pkt. 3.2, vil i tråd med Bakkevigutvalgets forslag være utsending av individuelle valgkort og informa-

sjonsmaterieell til alle stemmeberettigede. Utsending av valgkort inngår i valgreglene som Kirkerådet har vedtatt. Kirkerådet har som nevnt foreslått to separate utsendinger til alle stemmeberettigede, herav en valgkortutsending og en informasjonssending.

Departementet er enig i at alle stemmeberettigede bør få tilsendt et individuelt valgkort. Valgkortet skal gi eksakte opplysninger om tid og sted for valgene, etter mønster av valgkortet til stortingsvalget og kommune- og fylkestingsvalgene. Dette tiltaket, ved siden av at valgene legges samtidig med stortingsvalget, ses som viktig for å få økt oppslutning om valget.

Utsendingen av valgkortet vil være basert på de personopplysninger som finnes i medlemsregisteret for Den norske kirke. Det er konstatert at registeret inneholder feil, dvs. at det i registeret er oppført personer som ikke er medlem av Den norske kirke. I senere tid er flere tiltak gjort for å rette opp registeret, men fortsatt inneholder registeret feil, i første rekke feilregistreringer av personer som ikke er medlem av noe tros- eller livssynsamfunn. Slike feilføringer kan ikke sikkert rettes uten at vedkommende selv gir melding til registerfører om at vedkommende ikke er medlem av Den norske kirke. Mottakeren av valgkortet vil få informasjon om hvordan vedkommende skal melde fra dersom vedkommende ikke er medlem. Departementet ser personlig henvendelse til alle stemmeberettigede gjennom utsendelse av valgkort som et viktig tiltak for å få redusert feilregistreringene.

Departementet har vurdert spørsmålet om det i tillegg til valgkortet bør være en separat utsending av informasjon om valget, der det bl.a. gis generell og stedlig informasjon om valget, om valgkandidater m.m. Bl.a. av budsjettmessige grunner kan ikke departementet anbefale to individuelle utsendinger til alle stemmeberettigede. Det bør være tilstrekkelig med én valgutsending til alle stemmeberettigede, slik at både valgkort og relevant informasjon om valgene inngår i samme sending. Ansvar for den praktiske tilretteleggingen av dette, herunder hvilken valginformasjon som bør inngå, bør ligge til Kirkerådet.

To separate utsendinger ble av Kirkerådet anslått å medføre utgifter på 42,5 mill. kroner. Til én samlet utsending har departementet budsjettert med 23 mill. kroner. I beløpet inngår bl.a. utgifter til produksjon av valgkort, informasjonsmaterieell og distribusjon, foruten utgifter som vil påløpe ved mottak av meldinger om feilregistreringer og oppretting i medlemsregisteret.

3.3.2 Valgadministrasjon

Til lokal, regional og sentral valgadministrasjon har Kirkerådet anført et budsjettbehov på 10 mill. kroner, som fordeler seg med 5 mill. kroner til den sentrale og regionale valgadministrasjonen og 5 mill. kroner til den lokale valgadministrasjonen. I statsbudsjettet for 2009, jf. St.prp. nr. 1 (2008-2009), er det under kap. 340, post 01 innarbeidet 5 mill. kroner til den regionale og sentrale valgadministrasjonen (bispedømmerådene og Kirkerådet). Når det gjelder utgiftene til den lokale valgadministrasjonen, vises til pkt. 3.2.

3.3.3 Informasjonstiltak, opplæring m.m.

Til opplæring av valgansvarlige i bispedømmene og i menighetene, opplæring av nyvalgte menighetsråd og bispedømmeråd, informasjonstiltak og valgteknisk tilrettelegging m.m., har Kirkerådet anført et budsjettbehov på 17,5 mill. kroner

De nye valgreglene og valgopplegget for 2009 er generelt krevende. Det vil foreligge et betydelig informasjons- og opplæringsbehov. Til disse formålene har departementet budsjettert med 15 mill. kroner.

Når det gjelder opplæringen av nyvalgte rådsmedlemmer, går departementet ut fra at Kirkerådet planlegger dette i samarbeid med den kirkelige arbeidsgiverorganisasjonen KA, som regelmessig holder kurs for medlemmer av menighetsråd og fellesråd. Budsjettinnsatsen på området bør ellers ses i sammenheng med at Kirkerådet hvert år disponerer 1 mill. kroner til kompetanseutviklings tiltak bl.a. for medlemmer av menighetsråd og fellesråd, jf. St.prp. nr. 1 (2008-2009) kap. 340, post 76, og at bispedømmerådene over sin ordinære driftsbevilgning vanligvis gjennomfører innføringskurs for nyvalgte menighetsråd og fellesråd. Budsjetterte beløp under dette og andre formål vil ellers i en viss grad kunne omdisponeres mellom formålene.

Kirkerådet må ellers påse at valgmaterieell og informasjon om de kirkelige valgene, herunder valgkortene, i nødvendig utstrekning foreligger på bokmål, nynorsk og samisk.

3.3.4 Evaluerings- og forskningsoppdrag

Valgene i 2009 innebærer utprøving av nye valgregler for å styrke demokratiet i Den norske kirke. Erfaringene fra valgene i 2009 vil ligge til grunn for utforming av senere valgopplegg, for evalueringen av demokratireformen og for det videre arbeidet med kirkeordningen og utviklingen av forholdet mellom staten og Den norske kirke. Departemen-

ter ser det som viktig at det innhentes forskningsbaserte og brede evalueringer av valgene i 2009. Departementet har budsjettert med 3 mill. kroner til dette, i tråd med Kirkerådets forslag.

3.3.5 Departementets forslag

Med bakgrunn i drøftingene ovenfor foreslår departementet at det budsjetteres med 23 mill. kroner til utsending av valgkort og informasjonsmateriell til alle stemmeberettigede, 15 mill. kroner til opplæring, informasjonstiltak, valgteknisk tilrettelegging m.m., og 3 mill. kroner til evaluerings- og forskningsoppdrag vedrørende demokratireformen.

3.4 Sammendrag

Departementets forslag om en tilleggsbevilgning på 68 mill. kroner til gjennomføring av demokratireformen i forbindelse med de kirkelige valgene i 2009 er budsjettert med slik fordeling (i 1 000 kroner):

1. Tilskudd til lokalt nivå	27 000
2. Valgkort og informasjon til alle stemmeberettigede	23 000
3. Nasjonal og regional tilrettelegging (informasjon, opplæring m.v.)	15 000
4. Evaluerings- og forskningsoppdrag	3 000
Sum	68 000

Bevilgningen til sentral og regional valgadministrasjon på 5 mill. kroner under kap. 340, post 01, jf. St.prp. nr. 1 (2008-2009), kommer i tillegg.

Departementet legger til grunn at Kirkerådet har ansvaret for gjennomføringen av de kirkelige valgene i 2009 innenfor den bevilgningen som stilles til rådighet. For å sikre nødvendig fleksibilitet, vil Kirkerådet med departementets samtykke kunne disponere rammen noe annerledes enn anført over, dersom forberedelsesarbeidet viser behov for det. Departementet kan ikke se at det er grunn til å budsjettere en buffer for uforutsette utgifter, slik Kirkerådet har foreslått. Den usikkerheten som utgiftsanslagene for de enkelte hovedpostene representerer, må det tas hensyn til ved disponeringen av midlene.

Kirkerådet vil på vanlig måte ha ansvaret for at bevilgningen nyttes etter forutsetningene, herunder etablere rapporteringssystemer som sikrer tilfredsstillende kontroll med bruken av midlene. I utformingen av rapporteringssystemer må Kirkerådet bl.a. ta hensyn til behovet for opplysninger og

erfaringsinnhenting som trengs for en forsvarlig evaluering av valgene.

Departementet foreslår at rammen på 68 mill. kroner bevilges over kap. 340 Kirkelig administrasjon, ny post 70 Demokratireformen. Enkelte av utgiftene vil være utgifter som etter sin art skal utgiftsføres for Kirkerådet og bispedømmerådene under kap. 340, post 01. Det foreslås derfor en stikkordsfullmakt slik at bevilgningen i slike tilfeller kan nyttes under post 01.

Den delen av bevilgningen som avsettes til evaluerings- og forskningsoppdrag, vil ikke kunne nyttes fullt ut i 2009. Oppdragene vil strekke seg ut i 2010. Bevilgningen foreslås derfor gjort overførbar.

Den foreslåtte bevilgningen til demokratireformen er langt på vei innrettet på samme måte som bevilgningen til trosopplæringsreformen under kap. 340, post 75, bl.a. ved at Kirkerådet er gitt ansvaret å forvalte bevilgningen, utforme fordelingsystemer, kontrollere bruken m.m., og ved at tilskuddsmottakere i stor grad vil være menighetene ved de kirkelige fellesrådene.

4 Ot.prp. nr. 34 (2008–2009)

Det er nær sammenheng mellom forslagene i denne stortingsproposisjonen og Ot.prp. nr. 34 (2008–2009). Odelstingsproposisjonen inneholder forslag om et nytt åttende ledd i § 24 i lov 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kirke (kirkeloven) som, sammen med eksisterende bestemmelser i kirkeloven, skal gi nødvendig rettslig grunnlag for at de kirkelige valgene i 2009 kan gjennomføres i tråd med de særskilte reglene som Kirkemøtet har vedtatt.

Departementet gjennomgår i odelstingsproposisjonen bakgrunnen for demokratireformen i Den norske kirke, bl.a. avtalen 10. april 2008 mellom de politiske partiene på Stortinget, hovedforslagene i Bakkevigutvalgets innstilling og hovedfunn i den brede høringen som er gjennomført.

Det understrekes at framdriftsplanen for reformen er stram og krevende, og at det i tråd med dagens myndighetsfordeling, den politiske avtalen og Bakkevigutvalgets innstilling er lagt opp til en arbeidsdeling mellom kirkelige og statlige organer i tilretteleggingen og gjennomføringen av reformen. Av hensyn til framdriften i reformen var det nødvendig at Kirkemøtet 2008 vedtok særskilte regler for de kirkelige valgene i 2009, uten at det rettslige og finansielle grunnlaget formelt var på

plass. Samtidig uttalte Kirkemøtet seg om departementets forslag til endring i kirkeloven.

Odelstingsproposisjonen inneholder også en presentasjon av hovedinnholdet i Kirkemøtets vedtak om valgeregler. Reglene legger blant annet opp til etablering av reelle valgalternativer, økt bruk av direkte valg, kirkevalg samtidig med stortingsvalget i 2009 og gjennomføring av forsøk med to ulike ordninger for valg av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet.

Kirkeloven gir i dag bestemmelser om stemmerett og valgbarhet ved kirkelige valg og særskilte regler om sammensetning av og valg til de enkelte kirkelige organene. Kirkemøtet er i loven gitt myndighet til å vedta regler om valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet, men for å endre sammensetningen av bispedømmerådene og Kirkemøtet, slik det nå er lagt opp til, er det behov for en ny hjemmel. Departementet foreslår derfor en ny lovbestemmelse som er tilpasset de konkrete ordningene som ønskes utprøvd.

Bispemøtet består av samtlige tjenestegjørende biskoper og har til oppgave å samordne gjøremålene som tilligger de enkelte biskopene, jf.

kirkeloven § 26. Det følger av reglementet for Bispemøtet at møtet ledes av preses, og at preses velges for en periode på fire år. I tilknytning til arbeidet med demokratireformen har Bakkevigutvalget, Bispemøtet og Kirkemøtet gått inn for å styrke funksjonen som preses i Bispemøtet. Begrunnelsen har vært hensynet til balansen mellom embete og råd i kirkeordningen og at oppgaven som preses er svært arbeidskrevende. Departementet tar opp dette spørsmålet i odelstingsproposisjonen og er innstilt på å styrke presesfunksjonen. Dette omfatter også å opprette et tolvte bispeembete.

Kultur- og kirkedepartementet

tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i statsbudsjettet for 2009 under Kultur- og kirkedepartementet (demokratireformen i Den norske kirke).

Vi **HARALD**, Norges Konge,

stadfester:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak om endringer i statsbudsjettet for 2009 under Kultur- og kirkedepartementet (demokratireformen i Den norske kirke) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til vedtak om endringer i statsbudsjettet for 2009 under Kultur- og kirke departementet (demokratireformen i Den norske kirke)

I

I statsbudsjettet for 2009 gjøres følgende endringer:

Utgifter:

Kap.	Post	Formål	Kroner
340		Kirkelig administrasjon	
	Ny post 70	Demokratireformen, <i>kan nyttes under post 01, kan overføres</i>	68 000 000

=====

